

ni, ve koordinasyon için Bir birlikarası Komisyon Kurulmasını desteklemiştir. Komisyon'un üyeliği 1970 başında kabul edilmiştir. Projenin belirli süreli olması ve 1979 da sonuçlanması öngörülmüştür.

ÇALIŞMALAR

Jeodinamik Projesi, yeryuvarlağı dinamiği ile dinamik tarihinin uluslararası bir araştırma programıdır. Yeryüzündeki ve yeryüzü yakınındaki işlemlerle yapılara etkileyen derin kökenli olayların irdelenmesine önem verilmiştir. Böylece, eski ve yeni olmak üzere biçim değişiminin ve yer içindeki işlemlerin temel mekanizmalarına daha çok akıl erdirileceği umulmuştur. Bu yolda şunlara girilmiştir : 1) yerin dış kabuğundaki litosfer bloklarının birbirine göre hareketi, 2) bunlara etkimekte olan blok altı hareketleri, 3) blok içi hareketleri ve 4) jeoloji kaydındaki eski hareketler.

Jeodinamik Projesi'nin odağı, yeryüzüne vaktiyle de şimdi de biçim vermiş dinamik işlemlerin irdelenmesidir. Hareketli kuşaklardaki depremler ve volkanlarla kendini belli eden güçlü tektonik hareketin derişimine özel önem verilmiştir. Başlıca düşey olan bu tür hareketler oynak kuşaklardan uzakta oluşurlar. Bu denli değişik yollardan kendini belli eden kuvvetlerin bilinmesiyle katı yeryuvarı gereğince ve yeterince öğrenilecektir. Bunun insanlar için önemli birçok sonuçları vardır, örg doğal kaynak alanları, doğal afet etkilerinin azaltımı, araziden doğru yararlanma, vb. gibi.

IGC nin uğraşmalarını Çalışma Grupları yürütür; gerekenleri sağlar; özgül alanlardaki çalışmalarını bağdaştırır. Projedeki özel alanların sayısı 6 dir; 4 tanesi de aşağıdaki bölgesel araştırmaları sürdürür :

Kıta ve okyanus yarınlarının jeodinamiği, yer içinin özellikleri ve işlemleri, levha içlerinin dinamiği, kıta ve okyanus yapıları arasındaki bağlantılar, tektonik ve metamorfik ve magmatik işlemlerin tarihi ile etki ve tepkileri yeryuvarı sentezleri ve eski hallerin yeniden kurulması, W Pasifik - Endonezya bölgesinin jeodinamiği, E Pasifik bölgelerinin ve Karaipilerin ve Skotya yaylarının jeodinamiği, Alp, ve W Himalaya böl-

ge Çalışma gruplarının örgütlenmesi yanısıra, Birlikarası Komisyon, IUGG ve IUGS ulusal komitelerince Jeodinamik Projesi için Ulusal Komite kurulmasına özendirmektedir. Türlü disiplinler arasındaki verimli iş ve güç birliği en büyük sayıda katılmalarla sağlanacaktır. 1976 da katılanların sayısı 43 olmuştur. Bunlardan birçoğunun Birlikarası Komisyon ile birer bağlantı bilimcisi vardır.

Komisyon'ların bir başka çabası simpozyumlar düzenlemek, tutanakların erken yayını sağlamaktır. ICG verileri bilgilerin değışi yolunda etkin bir mekanizma kurmuştur. ICSU Paneli için Yeryuvarı Verileri Merkezi (WDC) istenecek herhangi bir bilgiyi sağlamaktadır. İlgili kurumlarla ve bilimsel programlarla bağlantılar, ulusal, uluslararası ve kişiler arası düzeylerde olabilir.

ÖRGÜTLEME

Komisyon'un bir Daire'si, çalışma gruplarının birer başkanı, destekleyici ve ortakçı Birlik Komitesi temsilcileri ve ICSU vardır. Komisyon'un toplantılarına UNSECO'dan bir ve gerektiğinde öbür bağlantı üyelerinden temsilci katılır. Daire'de bir başkan bir genel yazman ve 5 üye bulunur. Toplantı yılda bir kez yapılır.

BÜTÇE

Proje'nin araştırma kaynağını ulusal ödenekler oluşturur. Destekçi Birlik'lerle IGSU, çalışma gruplarına para yardımında bulunur. Bilimsel toplantıların gerçekleşmesi için UNSECO ile sözleşmeler yapılır. Yazmanlık ile yayın giderlerini 1975 e kadar Fransız Örgütleri sağlamıştır. Komisyon'un yaklaşık yıllık bütçesi 25.000 dolar kadardır.

YAYINLAR

ICG 2 belge yayınlar : ICG raporları no 1-8 de, 1970-75 çalışmalarını tanıtmıştır. Jeodinamikte Önemli Gelişmeler, no 1-4, 1974-75 içinde simpozyum tutanakları, Jeodinamik Projesi Bilimsel Bildirileri yayınlanmıştır. Bunlar çoğun değışik basımcılara verilir. 1975 te Ulusal Komite'lerin 2 Yarı-dönem Yayını çıkmıştır.

Ortam Sorunları Bilimsel Komitesi (SCOPE)^(*)

T. F. MALONE

ÇALIŞMALAR

ICSU, insanın ortama yaptığı etkiler konusunda bilgi edinme ve ortam sorunları için hükümetten bağımsız bir öneri kaynağı sağlama amacı ile 1969 da "Ortam Sorunları Bilimsel

Komitesi"ni kurmuştur. ICSU nun 1972 deki 14. Genel Kurul'unda SCOPE, bilim disiplinleri ve uluslararası ivedeli çözümleri gerektiren ortam irdemelerine yönelmiştir. Yarı dönem programı 1974-76 için hazırlanmıştır. Amaç, ortam idaresine temel olmak üzere seçimli alanlardaki bilgiyi derlemek,

(*) International Council of Scientific Unions, Organization and Activities, p. 129-123'den İ. Enver Altınh tarafından çevrilmiştir.

aradaki boşlukları seçmek, gerekli araştırmaları önermek, eyleme geçirmesi için alması seçimleri belirlemek, program buluşlarının ortama sağlayacağı etkin yardımı belirtmek, vb. dir. SCOPE'nin bilim programı 1976 ya dek belirlenen konularda ilerletilecektir. Yeni projeler önerilmiştir; eski programdakiler sürdürülmektedir. Yarı dönem programında şunlar vardır :

1. Biyokimyasal dönemler. Bu, doğa ve insan artıklarının akımı ile uğraşmaktadır ve 4 baş işlem üzerinde durmaktadır : a) kütle akımı oluşumu tahminlerini yürütmeye C ve O dönemleri, b) seçimli zehirli elementlerle maddelerin dönemleri, c) N, P ve S dönemleri, d) biyokimyasal haritalama.

1974 Kasımında Moskovada bu konularda bu konularla uğraşan Çalışma Grubu toplanmış; Belçika, İsveç, ABD, SSCB asprojeleleri üstelenmişlerdir.

2. Yenilenir doğal kaynaklara insanın etkisi. Bu proje 2 kısımdan oluşmuştur : a) Karaların ekosistemindeki dinamik değişimlerin irdelenmesi, b) kurak ülkelerin incelenmesi. Avustralya Ulusal Komitesi" kararların ekosistemlerindeki dinamik değişimlerin irdelenmesinde kullanılan teknikler" adlı MAB/SCOPE aralık 76 da Santa Barbara'da uygulamalı çalışmayı üzerine almıştır. 1976 başında İskenderiye'de kurak ilke sorunları konusunda COWAR/SCOPE ve UNESCO/MAB ortak toplantısı yapılmıştır. Bu 2 toplantının raporları vardır ve istenebilirler.

3. İnsan yerleşmesinin ortamla ilişkili yönleri. Bunun amacı, insan yerleşmesiyle ortam arasındaki ilişkilere etkiyen standartlarla ayırıcılar için bilimsel ortam temeli karşılaştırmak ve değerlendirmektir. 1975 Martında Paris'teki bir ilk toplantı ardından, çalışma grupları Hindistan, Nijerya ve Arjantin'de veriler derlemişlerdir. Vancouver'de Birleşmiş Uluslar Habitat Konferansı'na bir rapor sunulmuştur.

4. Eko-toksikoloji. Bu proje, ortamdaki ortam niteliğinin idaresinde zararlı etkenlerin etkilerini irdelemeye yararlı ilkeleri bir cilt halinde yayımlayacaktır. İlk bir toplantı 1975 Ağustosunda Londra'da toplanmış ve bu yayımlanacak kitap taslaklamıştır. Bu proje, Belçika ve Federal Alman Cumhuriyeti'nde planlanan toplantılarla sürdürülecektir.

5. Ortam sistemlerinin simülasyon modellenmesi. Bu 3 alanda sürdürülmektedir: a) insan ile biyosfer etki ve tepkisindeki değişkenlerin tahlili için bir insan - kompüter sisteminin meydana konması için irdemeler Rusya'da sürdürülmektedir (SAVUMAB). Bununla önceden kestirmeler umulmaktadır. b) Ortam simülasyon modellerinin taksonomisini geliştirecek incelemeler Amerikada yapılmaktadır. Modellemenin kararlar ve tutumlama ile ilişik etkinliğine özel önem verilmektedir. c) Fiziksel-biyolojik-sosyolojik bütünleştirilmiş modellerin geliştirilmesine Avustralyada çalışılmaktadır.

6. Ortam Örgütlenmesi, Örgütlenme ve Değerlendirme Araştırma Merkezi (MIRC) İngiltere'deki Chelsea Koleji'ndedir. Birleşik Krallığın Ortam Bölümü, Birleşmiş Ulusların Ortam Programı (UNEP), Rockefeller Vakfı ve birkaç ulusal komite desteklemektedir. MARC, UNEP yeryüzü ortamlarına örgütlenme sistemi (GEMS) önerilerde bulunur ve bu, SCOPE'nin en büyük tekçeğirişimidir. 4 ana konu ile ilgilenmektedir : a) örgütlenme verilerinin belirtilmesi ve rasyonel hale sokulması, b) ortam örgütlenmesi gereksinmelerindeki değişimlerin belirlenmesi ve tanıtılması (bunda gelişmekte olan ülkelerin ge-

reksinmelerine öncelik tanınmıştır). c) Ortam işlemlerine ve özellikle İspatlanmış modellerin daha geniş ölçüde uygulanmasına yaklaşım. d) Ortam parametrelerinin zamana bağlılığı ile değişimlerinin bulunması (böylece ortam hallerinin "normal"i veya "taban çizgisi" bulunacaktır). Program ilerlemektedir; benzer uğraş Rusyada yürütülmektedir.

7. Ortam bilgilerinin yayılması, toplumun değerlendirilmesi ve sorumluluğu. Bu projede ortam tehlikelerinin belirtilmesi, toplumun bu tehlikelere karşılığı ve bu yanıtı ardalan seçeneklerin tutumu gözetilmiştir. Bir çalışma grubu toplantısı Birleşmiş Uluslar Ortam Programı (UNEP) ve Enerji Araştırması Enstitüsü desteği ile 1975 nisanında yapılmış, SCOPE raporu (ortam tehlikelerindeki hasarların belirlenmesi) hazırlanmıştır.

ÖRGÜTLENME

SCOPE'nin 34 Ulusal Komite'si ve 14 Uluslararası Bilim Birliği temsilcileri vardır. Genel Kurul 2 yılda toplanır. Çalışmaları gözden geçirir. Tutumları saptar. Görevliler bu Genel Kurul'da seçilir. Sekreterlik Paristedir ve SCOPE kararları ile çalışmalarını tanıtır. SCOPE İcra Komitesi'ndeki 5 görevli ile 5 üye yılda en az 2 kez toplanır, ve işleri planlar. Çalışma grupları ile bağımlı kurullar, İcra Komitesi'ne karşı sorumludur. SCOPE Programı Sürekli Komitesi, yarı dönem programının kapsamından, ICSU Genel Kurul'una sunulacak rapordan sorumludur. Derlenen, bilgilerle yarı dönem profesli hazırlanır. Özel uygulama çalışmaları ve projeler için ulusal komitelerin etkin katılımı ile programın yürütülmesine büyük yardımlar sağlamış olur.

BÜTÇE

Bu, Ulusal Komiteler, ICSD bağışları, özel uygulama çalışmaları ve projeleri için vakıflarla ve idarelerle yapılan sözleşmelerle hazırlanır. Yıllık harcamalar 50.000 dolar kadardır.

YAYIMLAR

Bunlara 1971 de başlanmıştır.

- SCOPE I — Yeryüzü ortamlarına örgütlemeler, 1972
" II — İnsan eliyle yapılan göllerin ekosistemleri, 1972
" III — Yeryüzündeki ormanların sevk ve idare sistemi : 1. evre için girişim planı, 1973
" IV — Gelişmekte olan ülkelerin ortam bilimleri, 1974
" V — Ortam etkisi belirlenmesi : İlkeler ve yöntemler, 1975
" VI — Ortam gereksinmesi, seçimi analiz usülleri, 1975

SCOPE'nin çeşitli yayınları şunlardır : no. 1 ortam ve gelişme. Bu, SCOPE/UNESCO simpozyumunun gelişmekte olan ülkeler için ortam bilimleri tutanaklarıdır, 1974.

SCOPE II. Bu, Yazman'lıktan istenebilir.

SCOPE III, IV ve V şu adresten sağlanabilir : Research Institute, Buller University, Indianapolis, Indiana 46208, USA.

SCOPE IV, Butterworks, London, U.K. dan istenmelidir.